

چرب کردن مرد لافی، لب و سبلیت خود را هر بامداد به پوست دنبه و بیرون آمدن میان حریفان که:

من چنین خورده‌ام و چنان

بؤووش^۱ وئرن بیر کیشی نین هر سحر بوغونو و دو داغینی بیر تیکه قویروق یاغی ایله یاغلاماسی و

یار یولداشا دئمه‌سی کی من بو سحر فیلان یئمه‌لینی یئمی شم

هر صباحی چرب کردی سببتان	پوست دنبه یافت شخصی مُسْتَهان
پیرسی تا یاغلا سین هئی بوغلارین	اله سالدی بیر تیکه قویروق یاغین
لوت چربی خورده‌ام در انجمن	در میان مُنعمان رفتی که من
کیریدیم ^۲ یاغلی یئمکدن من بئله	بیغیناقلاردا دیردی نارگیله
رمز، یعنی سوی سبلیت بنگرید	دست بر سبلیت نهادی در نُوید
قاوزایاردی الینی یاغلی بوغا	بیلمه‌ین خالق یاشا سالدیر ماغا
وین نشان چرب و شیرین خوردن است	۷۳۵ کین گواه صدق گفتار من است
سحر آخشام یئدیگیم او یاغلی دان	یعنی بیلسین بیلمه‌ین بوغدور نشان
که: اَبَادَاللهُ کَیْدَ الْکَاذِبِین	اشکمش گفتی جواب بی‌طنین
دیلینی دیشله، یالان سان ای قوتور	لئیک اونون قارنی سالاردی قوره‌اقور
کان سبیل چرب تو برگنده باد	لاف تو ما را بر آتش بر نهاد
چون داراشدیردی منه آجلیق اودون	اود اولوب یاخسین سنی یارب بوغون
یک کریمی رحم افگندی به ما	گر نبودی لاف زشتت ای گدا
اودومون اوسته اولاردی سو سپن	اولماسایدی یالانین، بیر درد بیلن

۱- بؤووش وئرن: بوی دین، یالاندان اوزونو یوخاری گۆرسه‌دن. ۲- کیریمک: حددن آرتیق یئیب دویماق.

یک طبییی داروی او ساختی
 ائتمه سئیدین اؤرتوباسدیر دردینی
 یَنْفَعَنَّ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ
 اَرْتِيقُ يَالَانِ سَاتِمَا لَعِينِ
 آنچه داری وانما و فاستقم
 دوغرو اول آچ عئیی نی گیزلتمه چوخ
 از نمایش وز دغل خود را مگش
 بویاما خالق دها تیکمه پالان
 هست در ره، سنگهای امتحان
 یولونون اوسته محکله وار اؤزل
 امتحانها هست در احوال خویش
 هر نه وار یوخلانمیش بوشلانماییر
 يُفْتَنُونَ كُلَّ عَامٍ مَرَّتَيْنِ
 دوغولاندان تا اولونجه توت خبر
 هین، به کمتر امتحان، خود را مخر
 یولدا یوزقات امتحان وار ای خوجا

ور نمودی عیب و، کژ کم باختی
 جانیمین اولمازدی بو آجلیق دینی
 ۷۴۰ گفت حق که: کژ مجنبان گوش و دم
 حق دندی کی «یَنْفَعَنَّ الصَّادِقِينَ
 کھف اندر کژ مخسب ای مختلم
 بولاشیب سان سا گوناھه عئیی یوخ
 ور نگویی عیب خود، باری خمش
 دئمه سن ده دردینی صوم توتگونان
 گر تو نقدی یافتی، مگشا دهان
 آغزینی یوم بیرزادا تاپساندا ال
 سنگهای امتحان را نیز پیش
 یوخلایانلاردا یئرینده یوخلانیر
 ۷۴۵ گفت یزدان: از ولادت تا به حین
 «يُفْتَنُونَ» اونلار، هر ایل دفعه لر
 امتحان بر امتحان است ای پدر
 سانما چیخدین بیر سیناقدان باش اوجا

ایمن بودن بلعم باعور که امتحانها کرد حضرت، او را و از آنها روی سپید آمده بود

دفعه لر حضرت، بلعم باعورو یوخلاییب سینادیغی و اوزو آغ، آنی آچیق لیغینا خاطر اونون امن ده

اولماغی

زِ امتحانِ آخِرینِ گشته مَهین
 قانداق اولدو ایاقدا قانداق
 معده اش نفرین سِبلت می کند
 قورساغی^۱ اما دؤنور قارقیش^۲ اندیر
 سوخت ما را، ای خدا رسواش کن
 یالانی یاخدی بیزی گؤرست دوزون
 کز بهاری لافد، ایشان در دی اند
 هن دئنده عضولر یوخ سؤیله بیر
 شاخِ رحمت را ز بُن برمی کند
 احسانین آغ پالتارین ائلیبر قارا
 وآنگهان رحمت بین و، نوش کن
 رحمتین آردیجا گز ویرنیخگینان^۳
 دست پنهان در دعا اندر زده
 یالواریر یارب بوغون یاخ خرمنین
 تا بجنبد سوی ما رحم کرام
 یاخشیلار اولسون بیزه جان یاندران
 سوزش حاجت بزد بیرون عَلم
 ائشیگه وئردی دئمک کوزه یاغین
 چون مرا خوانی، اجابت ها کنم
 آگریده اولسا آلاز مندن ده نی

بَلَعَمِ باعور و، ابلیسِ لعین
 بلعم ایله ایلیسه سونکی سیناق
 او به دعوی میلِ دولت می کند
 او یالاندان اؤزونو توخ گؤرسه دیر
 کانچه پنهان می کند، پیداش کن
 آچگینان یارب اونون اؤجون اؤزون
 جمله اجزای تَنَش، خصمِ وی اند
 او قیشین قوینوندا یای یازدان دئیر
 لاف، وادادِ کَرَمِ ها می کند
 قورودور عئیشین تاغین بوئی بویلاما
 راستی پیش آر، یا خاموش کن
 یا لال اوّل یا مئیدانا دوز چیخگینان
 آن شکم، خصمِ سیبیلِ او شده
 بیلدیریر لئیک آج قارین دوشمن لی گین
 کای خدا، رسوا کن این لافِ لئام
 یالانین یارب بونون ائله یالان
 مُستجاب آمد دعای آن شکم
 دوعاسی اولدو قبول آج قورساغین
 گفت حق: گر فاسقی و اهلِ صَنَم
 دئدی حق: هر کیم چاغیرسا دوز منی

۷۵۰

۷۵۵

تو دعا را سخت گیر و می شُخول
 اته گیندن دو عانین آسلانگینان
 چون شکم، خود را به حضرت در سپرد
 تاپشیردی چون حقه قورساق اوزون
 از پسِ گربه دویدند، او گریخت
 آردیجا قاجدی اونون آرواد اوشاق
 آمد اندر انجمن آن طفلِ خُرد ۷۶۰
 گزدی تاپدی آتاسین اوغلان جیغاز^۱
 گفت: آن دُنبه که هر صبحی بدان
 دئدی او قویروق کی سن هر گون سحر
 گربه آمد ناگهانش دررُبود
 داشلانیب بیردن اونو قاپدی پیشیک
 خنده آمد حاضران را از شِگِفت
 کیم ائشیتدی بو سؤزو قاقیلدادی
 دعوتش کردند و، سیرش داشتند
 چال چاغیر باشلاندی گولدو سوفره لِر
 او چو ذوقِ راستی دید از کِرام ۷۶۵
 ائله کی او داددی دوزلوکدن تیکه

عاقبت برهاندت از دستِ غول
 قوردون آغزیندان اولوم من سالدیران
 گربه آمد، پوستِ آن دُنبه بُرد
 آج پیشیک داشلاندی هؤپدو قویروغون
 کودک از ترسِ عتابش رنگ ریخت
 پیشیک اَمّا اونلارا بوزدو دوداق
 آبروی مُردِ لافی را بُرد
 بیغینا قدا سؤیله دی قیشلاندی یاز
 چرب می کردی لبان و سِبلتان
 یاغلا یاردین بوغونو اولدو هدر
 بس دودیدیم و نکرد آن جهد سود
 پیشی گین قارنی اونا دوردو یلیک
 رحم هاشان باز جنییدن گرفت
 اوزلره باغلی قاپی تاقیلدادی
 تُخمِ رحمت در زمینش کاشتند
 اولدو اونلار باشینا نعمت اَلر
 بی تکبَر راستی را شد غلام
 منی نی سیندیردی ائتدی مین تیکه

۱- اوغلان جیغاز: اوغلان خئیلاغی، اوغلان اوشاغی.

دعوی طاوسی کردن آن شغال که در خم صباغ افتاد

چاققالین بویاقچی نین کوپونه دوشدوگونه خاطر طاووسلوق ادعاسی ائله‌مه‌سی

<p>بر بناگوش ملامت‌گر بگفت چاققالا کی باخ منه قیچین^۱ اوتان یک صنم چون من ندارد خود شَمَن یاراشیقدا بوئی بوخوندا،^۲ رنگده مرمراسجده کن، از من سر مگش سجده قیلسان سن منه ایتمز امک فخر دنیا خوان مرا و، رُکن دین یاخشی باخ گور من کیمم منده نه‌وار لوح شرح کبریایی گشته‌ام منده حقی گزمه‌ین شرمنده‌دیر کی شغالی را بُود چندین جمال؟ هانکی چاققالدا اولار بونجا هنر همچو پروانه به گرداگرد شمع سانکی پروانه طواف ائیلر شامی گفت: طاوس نر چون مشتری چاغیرین اثرکک طووز سیزلر منی</p>	<p>آن شغال رنگ‌رنگ آمد، نهفت بوینان چاققال دئدی، باشه چالان بنگر آخر در من و، در رنگ من منه تای یوخدور بیری بو اولکده چون گلستان گشته‌ام صد رنگ و خوش چالیرام یوز رنگه بیر گولزار تک کر و فر و آب و تاب و رنگ‌بین گووه‌نی^۳ دینین منم ائت افتخار مظهر لطف خدایی گشته‌ام ۷۷۰ آینایام من حقه هرزاد منده‌دیر ای شغالان هین مخوانیدم شغال منی چاققال ادلایانماز بیر نفر آن شغالان آمدند آنجا به جمع باشینا توپلانندی چاققالار هامی پس چه خوانیمت؟ بگو، ای جوهری چاغیراق بیز هانکی بیر ادلا سنی</p>
---	--

۱- قیچینماق: اوتانماق، حیا ائله‌مک. ۲- بوئی بوخون: قلد و قامت. ۳- گووه‌ن: افتخار، اؤیونمک، تعریف.

۷۷۵ پس بگفتندش که طاوسان جان
 دئدیلر طاووسدا وار یوزلر هنر
 تو چنان جلوه کُنی؟ گفتا که نی
 سندهده وار بو هنر؟ یوخدور دئدی
 بانگِ طاوسان کنی؟ گفتا که لا
 دئی گؤرک طاووس تکین واردیر سسین
 خلعت طاوس آید ز آسمان
 طاووسون گؤیدن انیب طاووسلوغو
 جلوه‌ها دارند اندر گلستان
 او آچار اؤز چترینی شن شن سوزر^۱
 بادیه نارفته، چون کوبم منی
 کیم اندر گئندن زیارت کعبه‌نی
 پس نه‌ای طاوس، خواجه بو‌العلا
 یوخ دئدی، چیمخیردی‌لار کی کس سسین
 کی رسی از رنگ و، دعوی‌ها بدآن؟
 رنگ اولار طاووسلوغون هاردان دونو

تشبیه فرعون و دعوی الوهیت او بدان شغال که دعوی طاوسی می‌کرد

فرعون و اونون آلاهلیق ادعاسی ائله‌مه‌سی او چاققالا بنزه‌بیر کی طاووسلوک ادعاسی ائله‌بیردی

۷۸۰ همچو فرعونی مُرَصَّع کرده ریش
 اینجی دوزدوردو فیرون^۲ ساققالینا
 او هم از نسلِ شغال ماده زاد
 واریدی فیرعون‌دادا چاققال دؤلؤ^۴
 هر که دید آن مال و جاهش، سجده کرد
 وارینا سئجده قیلیر یولدان یئتن
 گشت مستک آن گدای ژنده‌دلوق
 سئجده‌دن مست اولدو او اسگیک آدم
 برتر از عیسی پریده از خریش
 هاریخیب^۳ دونیانی آلدی باشینا
 در خُمِ مالی و جاهی در فتاد
 بویاسی اولدو منم، دنیا کویو
 سجده افسوسیان را او بخورد
 سئجده قیلدیقجا اونا آزدی گودن^۵
 از سجود و از تحیرهای خلق
 اومدو آلاهلیق ائده، قانماز او خام

۱- سوزمک: نازایله یثرمک. ۲- فیرون: فیرعون. ۳- هاریخماق: ذلی و وحشی اولماق. ۴- دؤل: نسل، نژاد.

۵- گؤدن آزدی: ایپدن ایمیراقدان چیخدی، عملی آزدی، کهلیگی آزدی.

مال، مار آمد که در وی زهرهاست
 وار ایلاندر سؤنمه یندیر کینه سی
 های ای فرعون، ناموسی مکن
 باتی سان فیرعون اولانماز سان دوغو
 سوی طاوسی اگر پیدا شوی
 سنده یوخ طاووسلوغون چون أردمی^۱
 ۷۸۵ موسی و هارون چو طاوسان بُدند
 آنادان اولدو کلیم طاوسا تای
 زشتی ات پیدا شد و، رسوایی ات
 اوزونو گؤرستدی دیده پیس لی گین
 چون محک دیدی، سیه گشتی چو قلب
 یوخلانیلدین آنلادین قوندارماسان
 ای سگِ گرگین زشت از حرص و جوش
 ای قوتور توتوموش کؤپک قیلچیق هارین
 غُرّه شیرت بخواهد امتحان
 شئر دونوندا ایت لی گین گیزلنمه ییر

و آن قبول و سجده خلق، ازدهاست
 لئیک خالقین ازدهادیر سئجده سی
 تو شغالی، هیچ طاوسی مکن
 ای اولان چاققال بویاق طاووسلوغو
 عاجزی از جلوه، و رسوا شوی
 اولماسان طاووسلارین پس همدمی
 پَرّ جلوه بر سر و رویت زدند
 سنه گؤرستدی اوزون سانکی بیر آی
 سرنگون افتادی از بالای ات
 آنلاشیلدی کیم لیگین چیخدی ایین
 نقشِ شیری رفت و، پیدا گشت کلب
 هانی او اسلانلیغین ایت سن قابان^۲
 پوستینِ شیر را بر خود مپوش
 دری سین چکمه باشا اسلانلارین
 نقش شیر و آنکه اخلاق سگان؟
 شئر تکین سندن باغیرماق^۳ ایسته ییر

تفسیر «وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ»

بو آیه نین تفسیری کی اونلاری سؤزلری نین گلشیندن و لحنیدن تانیماق اولار

۱- أردم: چیخار: قابلیت. ۲- قابان: پلنگ. ۳- باغیرماق: چیمخیرماق، سسلنمک.

۷۹۰ گفت یزدان مر نبی را در مساق
 وئردی او بیرلر بیر قیر قرآن ده
 گر منافق زفت باشد نغز و هول
 اولسالاردا قورخمالی ایکی او زلولر
 چون سفالین کوزه ها را می خری
 سینایرسان ساخسیدان بیر کوزه نی
 می زنی دستی بر آن کوزه چرا؟
 جانینا چیلتیک ویریرسان کوزه نین
 بانگ اشکسته دگرگون می بود
 بللیدیر چون سین میشین جینگیلیتی سی
 ۷۹۵ بانگ می آید که تعریفش کند
 سین میشین احوالینی سس گؤرسه در
 چون حدیث امتحان، رویی نمود
 تا سیناقدان سؤز چکیلدی اورتایا

یک نشانی سهل تر ز اهل نفاق
 ایکی او زلو کیمسه دن ایزلر اله
 و اشناسی مر ورا در لحن و قول
 سسلریندن لئیک اونلار بلله نر
 امتحانی می کنی ای مشتری
 عثیب سیز اولسا دورورسان موشتی
 تا شناسی از طنین، اشکسته را
 تانی یرسان سین میشین صاحدان سسین
 بانگ چاووش ست پیشش می رود
 قولاغای اول ده یر چاووش سسی
 همچو مصدر، فعل تعریفش کند
 فعل سانکی مصدری تعریف اندر
 یادم آمد قصه هاروت زود
 هاروتون احوالینی سالدی یادا

قصه هاروت و ماروت و دلیری ایشان بر امتحان حق تعالی

هارتونان ماروتون حیکایه سی و اونلارین حق تعالی امتحانیندا منم لیکلری

پیش ازین، زان گفته بودیم اندکی
 آچدیق اوندان اوج قولاقدان سؤز ازل
 خود چه گویم؟ از هزارنش یکی
 او خودوق مینلر غزلدن بیر غزل

تا کنون واماند از تعویق‌ها
 وئرمه ییردی ال منه لاکین کلام
 گفته آید، شرح یک عضوی ز پیل
 وئرمی شم فیلدن اله من قویروغون
 ای غلام و چاکران ماروت را
 قوی اولوم او گؤزلرین قوربانی من
 وز عجایب‌های استدراج شاه
 شاشیریپ^۱ حیران قالب مست اولدولار
 تا چه مستی‌ها کند معراج حق
 حق معراجی دها گؤر نیله بیر
 خوان انعامش چه‌ها داند گشود؟
 گؤر آچیلیمیش سوفره سی نیلر سنی
 های هوی عاشقانه می زدند
 اختیار ادلی کمند اونلاردا یوخ
 صرصرش چون کاه، گه را می ربود
 گوژ یثلی داغی ائندنیر باش ایاق^۴
 کی بؤد سرمست را زینها خبر؟
 اونلاری آلت اوست ائدیردی امتحان

خواستم گفتن در آن تحقیق‌ها
 یئرلی کؤکلو ایسته ییردیم سوز آچام
 حملۀ دیگر، ز بسیارش قلیل
 آزینی ائتسم رقم من بو چوخون
 ۸۰۰ گوش کن هاروت را، ماروت را
 گل ائشیت هاروت ایله ماروت دن
 مست بودند از تماشای اله
 آنلاش ییلمازدان دادیزماقدان، اولار
 این چنین مستی ست ز استدراج حق
 بو دادیزدیرماق سنی سرمست ائدیر
 دانۀ دامش چنین مستی نمود
 تله ده سرمست ائدن یئرده ده نی
 مست بودند و رهیده از کمند
 اؤزلرین اؤزیدیلر اونلار نه چوخ
 ۸۰۵ یک کمین و امتحان در راه بود
 بوسقویا^۲ سین میشدی امّا بیر سیناق^۳
 امتحان، می کردشان زیر و زبَر
 خبری سرمست لیک ائیلر یالان

۱- شاشیرماق: حیران اولماق، حیرته قاپیلماق. ۲- بوسقو: سنگر. ۳- سیناق: امتحان. ۴- باش ایاق: آلت اوست، کله‌پا.

چاه و خندق پیشِ او خوش مسلکی‌ست
 خندق‌ایله می‌دانی او بیر گؤرور
 بردود از بهرِ خوردی بی‌گزند
 اوتلاییر قوللوق ائدیر او قارینا
 بازی دیگر ز حکمِ آسمان
 دره‌لرده توتدورور سس‌سبز تویون
 ماده‌بُز بیند بر آن کوه‌دگر
 بوینونا میلین قولون گئندن هؤرور
 برجه‌د سرمست زین گه تا بدان
 داشلانیر چاتسین اونا او مهربان
 که دویدن گِردِ بالوعه‌ سرا
 آرایلق سانکی حیطده گردی‌دیر
 تاز مستی میلِ جستن آیدش
 داشلانار بیردن اولوم سؤیلر منم
 در میان هردو کوه‌ بی‌امان
 دره‌نین لاکین دیبینه دینج آلیر
 خود پناهش، خونِ او را ریخته
 لئیک اولور داغ داش اونون قانین تۆکن
 انتظار این قضای باشکوه
 اوچولار تا اونلارین اولسون ده‌نی

خندق و میدان به پیشِ او یکی‌ست
 قویودا شن‌شن خیالسیز سئیر ائدیر
 آن بز کوهی بر آن کوه بلند
 میلله‌نیر داغ کئچی‌سی داغدان داغا
 تا علف چیند، بیند ناگهان
 بزه‌بیر تقدیر اونا اؤزگه اویون
 ۸۱۰ بر کُهی دیگر براندازد نظر
 دوربه^۱ داغدا دیشی‌سین ببردن گؤرور
 چشمِ او تاریک گردد در زمان
 قارالیر گؤزلر اونو گؤرمک همان
 آنچنان نزدیک بنماید ورا
 آرایلق گؤزدن ایتیر کیپ گؤرسه‌نیر
 آن هزاران گز دو گز بنمایدش
 یوزلر آرشین گؤرسه‌نر اوچ دؤرد قدم
 چونکه بجهد، درفتد اندر میان
 آرایلق گؤزدن ایتیر او داشلانیر
 ۸۱۵ او ز صیادان به گه بگریخته
 سیغینبیر داغ داشا صیاددن
 شسته صیادان میانِ آن دو کوه
 گؤزله‌بیرلر دره‌ده بو لحظه‌نی